

Infoskriv: Skrantesjuka (CWD) – Status og tiltak på Hardangervidda

Smittsom skrantesjuka (Chronic Wasting Disease, CWD) ble påvist på Hardangervidda i 2020 og 2022. Det er sannsynlig at flere dyr kan være smittet. Grunneiere og jegere har en nøkkelrolle i arbeidet med å begrense og om mulig utrydde sykdommen.

Skrantesjuka ble første gang påvist i Europa hos villrein i Nordfjella i 2016. Norge har siden hatt som mål å begrense og om mulig utrydde sykdommen. Dette krever langsiktig og koordinert innsats fra myndigheter, forskningsmiljøer, grunneiere og jegere.

For å få oversikt over smittesituasjonen og kunne sette inn riktige tiltak, er prøvetaking avgjørende. Kartleggingsprogrammet omfatter alle felte villrein ett år og eldre, og jegerne står for prøveuttaket og bidrar dermed direkte i overvåkingen.

Hva er skrantesjuka?

Skrantesjuka er en alvorlig og alltid dødelig prionsykdom som rammer hjortedyr. Sykdommen skyldes feilfoldede prionproteiner som hopper seg opp i kroppen, og i hjernen gjør dette stor skade. Smittede dyr utvikler ikke immunitet.

Det kan ta lang tid fra et dyr blir smittet til det viser symptomer. Typiske tegn kan være avmagring, endret atferd, sikling og nedsatt skyhet.

Det finnes to hovedtyper:

Klassisk skrantesjuka

Påvist hos villrein i Norge. Smitter mellom levende dyr, og via miljøet i lang tid. Voksne bukker sees oftere smittet enn simler.

Atypisk skrantesjuka

Påvist sporadisk hos eldre elg og hjort i Norge, samt elg i Sverige og Finland. Antas å ikke smitte mellom levende dyr, men man ønsker å unngå prioner ut i miljøet.

Hvorfor er skrantesjuka så alvorlig?

Skrantesjuka gir store lidelser og ender alltid med død. Det finnes ingen medisin eller vaksine, og prionene er smittsomme lenge i miljøet, noe som gjør sykdommen vanskelig å bekjempe.

I Nord-Amerika har sykdommen spredt seg til flere hjortedyrarter og over store områder, og ført til bestandsnedgang flere steder. Utryddelse av sykdommen anses ikke lenger som mulig der.

En etablering på Hardangervidda og spredning til andre hjortedyrbestander, inkludert tamrein, vil være svært alvorlig.

For å øke kunnskapen om sykdommen forskes det på prioners opptreden i jord, genetik og smitteforsøk der prioner fra villrein i Nordfjella undersøkes for evne til å krysse mellom ulike arter, inkludert menneske.

Status

Etter påvisningen i Nordfjella sone 1 i 2016 ble hele villrein flokken (ca. 2000 dyr) avlivet for å hindre videre smitte. Området har siden ligget brakk, og det planlegges reetablering med dyr fra Nordfjella sone 2.

På Hardangervidda er det påvist to tilfeller av klassisk CWD: En voksen bukk i 2020 og en voksen simle i 2022.

Beregninger tilsier at det sannsynligvis finnes flere smittede dyr på Hardangervidda, selv om forekomsten fortsatt vurderes som lav.

Kartlegging og innsending av prøver

Etter 2016 ble det etablert et omfattende nasjonalt kartleggingsprogram for skrantesjuka. Programmet omfatter både ville og tamme hjortedyr. Prøvetaking er avgjørende for å:

- Kartlegge forekomst
- Oppdage nye tilfeller tidlig

Ved prøveuttak er det viktig å følge korrekt fremgangsmåte og sørge for riktig registrering. Oppdatert veiledning finnes på hjortevilt.no eller via QR-koden til høyre.

Hva forventes av deg som villreinjeger?

Du er en nøkkelperson i bekjempelsen av skrantesjuka. Jakt og prøvetaking gir den viktigste informasjonen for overvåking av bestanden.

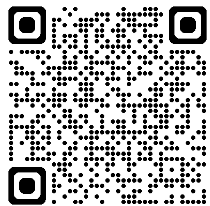
Som jeger skal du:

- Ta CWD-prøver av alle felte villrein ett år og eldre (både hjerne og halslymfeknute)
- Følge gjeldende krav til håndtering av slakt innenfor CWD-sonen
- Melde fra om syke dyr eller unormal atferd hos hjortedyr, uansett alder

Ved mistanke om skrantesjuka skal Mattilsynet kontaktes på tlf. 22 40 00 00.

Villrein som viser tegn til sykdom, skal om mulig felles og testes.

Det gjelder egne regler for transport av slakt ut av sonen og for jakthygiene, i tråd med [CWD-soneforskriften](#).

Hva bør grunneiere være oppmerksomme på?

Grunneiere har en viktig rolle i å legge til rette for nødvendig prøvetaking og jaktutøvelse. God organisering av jakt og samarbeid med jegere bidrar til effektiv overvåking og målrettet uttak.

Tiltak og forvaltning på Hardangervidda

For å begrense og om mulig utrydde skrantesjuka gjennomføres følgende tiltak:

Tiltak rettet mot villrein:

- Høyt uttak av voksen bukk (høyriskogruppe) for å holde andelen lavest mulig
- Uttak av simler for bedre oversikt over simlesegmentet
- Bestanden skal være stor nok til ordinær jakt, men bestandsmålet skal ikke økes og må avveies hvor lavt det kan settes.
- Alle felte villrein fra 1 år og eldre skal testes som del av nasjonal overvåking

Andre tiltak i og rundt området:

- Utvidede jakttider på elg og hjort
- Dispensasjon fra krav om ettersøkshund ved jakt på elg og hjort i Hardangervidda villreinområde
- Salteregime for beitedyr
- Inngjerding av gamle salteplasser for å redusere smitterisiko fra jord
- Tiltak for å hindre utveksling av villrein mellom Hardangervidda og tilgrensende villreinområder

Bekjempelse av skrantesjuka krever langsiktig innsats og tett samarbeid. Gjennom målrettet forvaltning, systematisk prøvetaking og ansvarlig jakt kan vi bidra til å beskytte villreinen på Hardangervidda og sikre framtidige bestander.